

STRUKOVNO UDRUŽENJE SEKTORA BEZBEDNOSTI

IZAZOVI SAVREMENIH SUKOBA **Zapadni Balkan, izazovi svemira, uloga humanitarnih organizacija, MAD,** **uloga Rusije i humanitarne intervencije**

- Zbornik radova Pete generacije stažista -

Dr Marina Kostić Šulejić (ur.)

Beograd, 2025. godine

Izdavač
STRUKOVNO UDRUŽENJE SEKTORA BEZBEDNOSTI

Za Izdavača
Dejan Milutinović

Urednik
Dr Marina Kostić Šulejić

ODRICANJE ODGOVORNOSTI: Svaki autor je odgovoran za celokupnu sadržinu teksta rada. Strukovno udruženje sektora bezbednosti nema odgovornost za autentičnost radova niti su stavovi izneti u njima mišljenje Udruženja. U slučaju povrede autorstva ili neke druge primedbe na konkretne radove autori samostalno odgovaraju.

REČ UREDNIKA

Program stažiranja Strukovnog udruženja sektora bezbednosti (SUSB) pokrenut je 2020. godine sa ciljem okupljanja studenata svih nivoa studija koji se bave međunarodnim odnosima i bezbednošću i doprinosa njihovoj edukaciji i ohrabrenju da se upuste u proces istraživanja i iz različitih uglova sagledaju pitanja od interesa.

Peta generacija sažista SUSB okupila je studente Fakulteta političkih nauka, Fakulteta bezbednosti, Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i studente Fakulteta za diplomatiju i bezbednost Univerziteta Union „Nikola Tesla“. Tokom stažiranja oni su imali prilike da se upoznaju sa tematikama diplomatije i obaveštajnog rada, nuklearne energije i nuklearnog naoružanja, bezbednosne situacije na Bliskom istoku, bezbednosnom i odbrambenom politikom Sjedinjenih Američkih Država, upotrebom novih tehnologija u aktuelnim sukobima i osnovama režima neproliferacije nuklearnog oružja. Ovom prilikom posebno se zahvaljujem našim predavačima koji su na nesebičan, profesionalan i inspirativan način predstavili savremene teme studija bezbednosti i međunarodnih odnosa: ambasadoru Dušanu Spasojeviću; pukovniku Bobanu Ranđeloviću; Slobodanu Bubnjeviću, nuklearnom fizičaru sa Instituta za fiziku; Džonu Kapelu iz Balkanske bezbednosne mreže; dr Srđanu Koraću, višem naučnom saradniku Instituta za političke studije; dr Miadu Nakhavaliju uredniku podkasta *Middle East Analitika*; dr. inž. Miroslavu Paroviću i; dr Leonardu Bandarri, istraživaču postdoktorskih studija Univerziteta Duisburg-Esen. Takođe, zahvaljujemo Visokoj školi EDUKA i Fakultetu za diplomatiju i bezbednost na pomoći u realizaciji stažiranja.

Stožisti su ove godine kroz svoje radove obradili teme strateške stabilnosti, izazova svemira, ključnih međunarodnih posledica izbora novog predsednika SAD, uloge Rusije u evropskoj bezbednosti, kontroverza humanitarnih intervencija, izazova rada humanitarnih organizacija u savremenim sukobima, bezbednosnih izazova na Zapadnom Balkanu i slobode medija u aktuelnim geopolitičkim previranjima. Imajući u vidu različite okolnosti u Srbiji, posebno studentske proteste i obustave rada fakulteta, manji broj stažista je dostavio konačne radove pogodne za objavljivanje u Zborniku radova, koje vam ovde i predstavljamo.

Verujemo da će i peta generacija stažista SUSB sa sobom poneti pozitivna iskustva angažovanja u našem Udruženju i da će im stečena znanja i veštine koristiti i u daljem toku studiranja i radu. Radujemo se unapred novim generacijama stažista i mogućnostima da i dalje okupljamo izuzetne studente i istraživače, predavače i partnere na ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

U Beogradu, 7.2.2025. godine

dr Marina Kostić Šulejić

SADRŽAJ

Stručni radovi

1. Ana Jovanović
BEZBEDNOSNO OKRUŽENJE ZAPADNOG BALKANA..... 4
2. Алекса Добријевић
*ИЗАЗОВИ СВЕМИРА: ОПШТЕ ДОБРО ЧОВЕЧАНСТВА ИЛИ НОВА
ГЕОПОЛИТИЧКА ШАХОВСКА ТАБЛА?*..... 10
3. Nikolina Ostojić
*ULOGA HUMANITARNIH ORGANIZACIJA U RATOVIMA U UKRAJINI I NA
BLISKOM ISTOKU*..... 15

Eseji

4. Александра Арсић
ДА ЛИ СМО БЛИЗУ „УЗАЈАМНО ГАРАНТОВАНОМ УНИШТЕЊУ“?..... 20
5. Anđelija Jeremić
ULOGA RUSIJE U EVROPSKOJ BEZBEDNOSTI..... 22
6. Урош Келечевић
*ОПРАВДАНОСТ И ЛЕГИТИМНОСТ „ХУМАНИТАРНИХ
ИНТЕРВЕНЦИЈА“*..... 24

BEZBEDNOSNO OKRUŽENJE ZAPADNOG BALKANA

Ana JOVANOVIĆ¹

Apstrakt: *Predmet rada je utvrđivanje glavnih bezbednosnih pretnji i razloga (ne)mogućnosti stvaranja bezbednosne zajednice regiona Zapadni Balkan. Osnovno istraživačko pitanje je da li je u regionu Zapadnog Balkana uspešno ostvarena regionalna bezbednosna zajednica. Rad je baziran na hipotezi da regionalna bezbednosna zajednica još uvek predstavlja nedovršen kompleks. Hipoteza se proverava pomoću teorije bezbednosnog kompleksa Bazana i Vivera, a istraživačko pitanje analizira se kroz tri nivoa: državni, regionalni i evroatlantski. Autorka zaključuje da regionalna bezbednosna zajednica na Zapadnom Balkanu i pored višedecenijskih napora još uvek nije ostvarena usled nedostatka ključnih preduslova.*

Ključne reči: *Zapadni Balkan, bezbednosno okruženje, teorija regionalnog bezbednosnog kompleksa, bezbednosna zajednica, regionalni bezbednosni potkompleks*

Uvod

Zapadni Balkan posmatran kao region prožet mnogim bezbednosnim izazovima, kako regionalnim tako i bilateralnim, od kojih su najznačajniji politička nestabilnost, etnički sukobi, spoljnopolitičko rivalstvo, organizovani kriminal i rastući problem migracija, uzima se kao po sebi dinamičan i nestabilan prostor. Međutim, ne smemo zanemariti i određene forme saradnje među ovim državama, kao i kolektivnu sekuritizaciju bezbednosnih pretnji koja može da rezultira udruživanjem povodom njihovog rešavanja. Neosporno je da je proces evropskih integracija glavni pokretač saradnje koji doprinosi stabilnosti, ali se ne može izbeći to da je reč o regionu sa složenim preprekama koje su najčešće oblikovane nerešenim pitanjima iz prošlosti. Sama činjenica da je veliki broj već postojećih regionalnih bezbednosnih pitanja pokrenut zahvaljujući inicijativi stranih političkih figura (većinom prisutnost SAD ili EU) možemo zaključiti da regionalne države nisu sposobne da samostalno iniciraju saradnju.

Pre započinjanja analize bezbednosnog okruženja ovog regiona neophodno je samo definisanje pojma. Bezbednosno okruženje odnosi se na zbir svih unutrašnjih i spoljnopolitičkih faktora koji oblikuju stabilnost i razvoj određenog regiona (Buzan & Wæver, 2003). Zapadni Balkan kao region od ključnog strateškog značaja igra važnu geopolitičku ulogu kao spona (kako teritorijalna tako i interesna) između Istoka i Zapada, što ga čini relevantnim predmetom interesa važnih međunarodnih aktera poput Evropske unije, NATO, Rusije i Kine. Postavlja se pitanje da li je Zapadni Balkan spreman da izraste u potkompleks evropske bezbednosne zajednice, da li se zaista nakon burne prošlosti, sada uz pomoć EU, ovo područje može izgraditi ka putu stabilnosti, slobode i saradnje.

---

¹ Studentkinja treće godine osnovnih akademskih studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, anajovanovic@gmail.com

Rad će se najpre baviti, na ovaj region konkretno primenjenom, teorijom regionalnog bezbednosnog kompleksa Bazana i Vivera. U drugom delu analize fokus će biti stavljen na glavne prepreke i kočnice posmatrane iz različitih nivoa: državnog, regionalnog i evroatlanskog. U trećem delu rada region Zapadnog Balkana u svojstvu analize istraživačkog pitanja biće posmatran kao svojevrsan potkompleks unutar Evropskog regionalnog bezbednosnog kompleksa.

Teorija regionalnog bezbednosnog kompleksa Bazana i Vivera

Teorija regionalnog bezbednosnog kompleksa pruža objašnjenje u uvodu pomenutih procesa kroz bezbednosnu prizmu, tačnije posmatra region „kroz naočare bezbednosti“ (Buzan and Wæver 2003, 43–44). Ovakvom formulacijom fokus se stavlja na činjenicu da su pored saradnje kao najvažnijeg faktora, nadmetanja i sukobi takođe značajni činiloci interakcije koja se ostvaruje između određenih aktera. Početna pretpostavka je da se pretnje lakše šire putem kraćih distanci, samim tim da je bezbednosna dinamika između država na zajedničkom geografskom prostoru dosta intenzivnija negoli između onih koje su teritorijalno udaljene (Buzan and Wæver 2003, 45). Međutim, geografska blizina samih aktera nije jedini, ni najvažniji činilac određenog bezbednosnog kompleksa. To mesto rezervisano je za procese (de)sekuritizacije². Bazan i Viver ističu tipsku strukturu svakog regionalnog bezbednosnog kompleksa koju odlikuju četiri varijable: granice, anarhična struktura, polarnost i distribucija moći i socijalna konstrukcija u smislu obrazaca (ne)prijateljstva (Buzan and Wæver 2003, 53). Poslednja varijabla omogućava nam razlikovanje bezbednosnih kompleksa na osnovu obrazaca prijateljstva/neprijateljstva među državama akterima. Shodno tome, može se govoriti konfliktnoj formaciji, bezbednosnom režimu ili bezbednosnoj zajednici kao tipu regionalnog kompleksa bezbednosti.

Konfliktna formacija oblikovana je strahom od rata i bojazni od upotrebe sile u političkim odnosima između država/jedinica RBK (Buzan and Wæver 2003, 489). Bitne komponente konfliktna formacije jesu postojanje bezbednosne dileme, međusobna sekuritizacija i neminovni oružani sukobi. Tokom 90-ih godina prošlog veka region Zapadnog Balkana bez sumnje se može nazvati konfliktnom formacijom iz više raloga: ratovi na prostoru Hrvatske i BiH 1991-1995, sukobi u Makedoniji 2001., zatim rat na prostoru Kosova i Metohije 1998-1999 kao centralni sukob u regionu, karakterističan po masovnim stradanjima i NATO intervencijom, samo su neki od njih.

Bezbednosni režim predstavlja oblik bezbednosne međuzavisnosti koji još uvek ne isključuje strah od rata i upotrebe oružja pri rešavanju političkih problema, ali su ti strahovi ublaženi nizom dogovorenih pravila i očekivanjima da će ta pravila biti poštovana (Buzan and Wæver 2003, 491.). Kao primer prakse bezbednosnih režima može se uzeti režim Podregionalne kontrole naoružanja uspostavljen 1996.

Najzad dolazimo do pojma *bezbednosne zajednice* koja predstavlja svojevrsan obrazac bezbednosne međuzavisnosti gde države ne očekuju niti se pripremaju za upotrebu sile u međusobnim odnosima (Buzan and Wæver 2003, 491). U ovom stadijumu anarhija nestaje, države se međusobno posmatraju kao saradnici a na osnovu regionalne uslovljenosti nastupa saradnja. Potpuna bezbednosna zajednica predstavljena pomenutom definicijom na teritoriji Zapadnog

---

² Sekuritizacija podrazumeva „socijalne konstrukcije bezbednosnih pretnji“, odnosno proces u kojem sekuritizujućii akteri putem govornog akta označavaju određeno pitanje bezbednosnom pretnjom, a čije otklanjanje zahteva hitnu primenu specijalnih mera. (Williams 2003, 513)

Balkana nikada nije uspostavljena. No, daleko od toga da nije bilo pokušaja i pokretanja različitih inicijativa u cilju stvaranja bezbednosne zajednice. Samo neke od njih su Otvoreni Balkan, Balkanske vojno-medicinske snage, Konferencija načelnika generalštabova balkanskih zemanja itd. Posebna pažnja u daljem tekstu biće posvećena samom konceptu bezbednosne zajednice i preprekama formiranja iste.

Državni nivo: kočnice i prepreke postojanja bezbednosne zajednice Zapadnog Balkana

Prilikom razmatranja ovog pitanja sa državnog nivoa u prvi plan nameću se pitanja ratnog nasleđa, zločina, teritorijalnih sporova, problemi vezani za status etničkih manjina i mnoga druga. Nerešeni politički konflikti naizgled efikasno ukroćeni postulatima sporazuma u kojima je posredovala međunarodna zajednica i dalje predstavljaju značajan faktor nestabilnosti i dovoljna je samo varnica da rasplamsa nikada zaboravljeni plamen sukobljenih nacionalizama. O nedovoljnoj efikasnosti pomenutih sporazuma govori situacija u Hrvatskoj u vezi sa kršenjem ljudskih i manjinskih prava Srba što je direktno nepoštovanje međunarodno preuzetih obaveza, a na koju EU nije imala odgovarajuću reakciju. Razlog ovih i brojnih drugih spornih situacija je činjenica da je među državama Zapadnog Balkana prisutna normativna protivrečnost kada su u pitanju pojmovi bezbednosti, pravosuđa, ljudskih prava i zaštite manjina (Anastasakis, 2008, 371). Kada se ovome doda visok nivo korupcije, slabost institucija i vladavine prava, i nedovoljna transparentnost u procesima donošenja odluka, poteškoće u postizanju dobrosusedskih odnosa sasvim su očekivane. Ove činjenice direktno impliciraju na to da su države primorane na saradnju i da, kada bi spoljni pritisak nestao, ta krhka tvorevina verovatno ne bi preživela.

Kao bitan faktor nestabilnosti posmatran sa državnog nivoa ističe se tranzicija. Ratno razdoblje devedesetih godina znatno je usporilo, otežalo, i u najmanju ruku deformisalo proces tranzicije. Društva ovog regiona su i dalje suštinski podeljena i ispresecana na razne načine što predstavlja prepreku konsolidaciji demokratije i funkcionisanju institucija. U prilog ovoj tezi ide činjenica da je civilno društvo, osim što je slabo razvijeno, pod potpunom kontrolom političkih partija, a sloboda medija u značajnoj meri prigušena. Sve dok ove unutrašnje slabosti ostaju nerešene, region će se suočavati sa ograničenom mogućnošću za uspostavljanje trajnog poverenja i saradnje između država.

Regionalne tenzije i izazovi uspostavljanja bezbednosne zajednice

Jedna od glavnih prepreka iz regionalne perspektive jeste velika podeljenost regiona koja je pre svega bazirana na etničkom nacionalizmu koji se ne poklapa uvek sa državnim granicama. Region Zapadnog Balkana ne doživljava se kao prirodna celina društvenog života, i dobrobit i prosperitet posmatraju se u okviru drugih većih celina kao značajnih, što ukazuje na nepostojanje jedinstvenog identiteta (Mitrović, 2006, 23). Tokom 2015. godine, postao je aktuelan srpsko-hrvatski granični spor gde se jasno videlo kako ispod površine regionalne saradnje uslovljene evropskom integracijom postoje i dalje simptomi sukobljenih nacionalizma i međunacionalne netrpeljivosti. Dodatno, retorika hrvatskog premijera Zorana Milanovića odavala je utisak ratnog diskursa devedesetih naglašavajući da lako može doći do zahlađenja između odnosa dve države.

Zato je postojanje regionalnog identiteta ključni element za uspeh regionalne saradnje i integracija (Koneska, 2007, 83).

Razlike među državama, njihovim nacionalnim interesima i političkim ciljevima dodatno su podstakle nedostatak razumevanja u regionu. Ovu liniju prati i nedostatak saglasnosti političkih elita kada je značaj regionalne saradnje u pitanju, iako je izvesno da države ovog regiona dele slične bezbednosne pretnje, rizike i izazove. Uzmimo u obzir da formalno prihvatanje saradnje među državama svakako postoji, ali je prisutan i veliki nedostatak političke volje kako bi se ona uspostavila i nadalje negovala. Kao posledica ovih nedostataka ispoljava se neefikasnost zajedničkih inicijativa, što se jasno može primetiti na pokušaju suzbijanja organizovanog (prekograničnog) kriminala. Po svemu sudeći, organizovani kriminal i dalje je jedna od najvećih bezbednosnih pretnji u regionu, a sve je to posledica nedovoljne saradnje među državama, što smanjuje mogućnost da se reše problemi tih razmera (Petrović, 2007, 33-37).

Drugačija perspektiva rekla bi da ipak postoji snažna veza među balkanskim državama koja se ogleda u njihovoj težnji ka integracijama u evroatlantske strukture (osim Srbije i Republike Srpske). Ova teza izvodi zaključak da osnov za saradnju leži u zajedničkom interesu ovih zemalja. Međutim, situacija nije tako jednostavna. Pitanje trenutnog/konačnog statusa Bosne i Hercegovine i Kosova i Metohije unosi nove prepreke jer države, u skladu sa svojim nacionalnim interesom, priželjkuju različite statuse za ove entitete, što održava začarani krug destabilizacije u regionu.

Evroatlantski nivo: prepreke i izazovi

Evroatlantski nivo usko je vezan za integracije u okviru NATO za koje su, paralelno uz evropske integracije, sve države u regionu potencijalno zainteresovane. Države koje nisu deo ovih organizacija dosta su vezane (strateški, bezbednosno i politički) za njih činjenicom da se nalaze u neposrednoj blizini evroatlantskih aktera. Treba napomenuti i da neke od država kao što su Bosna i Hercegovina (UNPROFOR, SFOR), Srbija (KFOR) i Makedonija (EUFOR, NATO) imaju ili su imale na svojim teritorijama prisustvo stranih trupa što predstavlja dodatnu vezu.

Prva prepreka razvoju ovih integracija jeste neusklađenost strategija, prioriteta i pristupa NATO i EU, a mnogi pokušaji njihovog usklađivanja vode ka kontradiktornostima: Evropska unija koja je imala nameru da ojača svoj bezbednosni identitet dovela je do napetosti u odnosima sa NATO i SAD. Deluje da politika spoljnih aktera ide u dva smera i otvara mogućnost da jedan smer prevlada. Ako to bude smer koji daje prednost bilateralnim odnosima - to će za posledicu imati smanjenje interesovanja za sprovođenje regionalnih inicijativa, jer bi one mogle da ostanu samo formalni okvir za regionalnu saradnju, dok bi države mislile da imaju više koristi od bilateralnih odnosa sa spoljašnjim akterima. Sve ovo bi bilo više neiskreno i u cilju zadovoljenja zahteva spoljnih aktera, nego što bi zaista služilo tome da poboljša saradnju između zemalja Jugoistočne Evrope. Sa druge strane, ako bi regionalna saradnja prevagnula kao dominantan pravac, postoji opasnost od opadanja uticaja spoljnih aktera usled jačanja međuzavisnosti država regiona. Ovakva međuzavisnost, praćena nestabilnošću karakterističnom za ovaj region, mogla bi da uspori razvoj samog regiona i njegovu integraciju u evroatlantsku zajednicu. Jasno je da se prvo mora dostići ravnoteža između regionalnih i bilateralnih pristupa, što nije nimalo lako ostvariti.

Kao još neka od prepreka ovih integracija može se uzeti zamor od proširenja EU koja je posle suočavanja sa unutrašnjim izazovima ekonomske i migrantske krize smanjila političku volju za dalju integraciju Zapadnog Balkana. Zemlje ovog regiona često smatraju da su "zarobljene" u

procesu pridruživanja što dalje produbljuje evroskepticizam. Neizostavno je razmotriti i uticaj trećih aktera poput Kine i Rusije. Rusija efikasno koristi svoje istorijske, kulturne i religijske veze kako bi onemogućila produbljivanje evroatlantskih integracija, dok Kina povećavajući svoj ekonomski uticaj nudi novi izvor finansiranja koji ne iziskuje nikakve političke reforme, što ga čini još primamljivijim. Ove države veoma uspešno koriste nedoslednosti EU i NATO u cilju povećavanja sopstvenog uticaja, što neretko za posledicu ima još dublje unutrašnje podele u regionu.

Zapadni Balkan kao deo Evropskog regionalnog bezbednosnog kompleksa (ERBK)

Pre svega potrebno je napraviti jasnu razliku između evroatlantskog nivoa posmatranja i ERBK. Evroatlantski nivo stavlja naglasak na spoljni uticaj i integraciju regiona u globalne i transnacionalne strukture (NATO), dok se ERBK fokusira na unutrašnje pretnje i odnose između država regiona, posmatrajući Zapadni Balkan kao deo šire evropske međuzavisnosti.

Kako bismo razmotrili postojanje Zapadnog Balkana u okviru ERBK neophodno je da se vratimo na Buzanovu (Barry Buzan) definiciju regionalnog bezbednosnog kompleksa koja obuhvata “grupu država čija je primarna bezbednosna zabrinutost toliko usko povezana da se njihova nacionalna bezbednost ne može razložno razmatrati odvojeno” (Buzan 1983, 106). Dakle, Zapadni Balkan kao regionalni bezbednosni podkompleks odlikuje se relativno jasnim granicama, ali za razliku od tipičnog RBK, podkompleks čini deo većeg kompleksa van koga on ne može biti shvaćen. Nameće nam se pitanje da li Zapadni Balkan uopšte možemo definisati kao potkompleks unutar ERBK?

Struja koja ovo pitanje posmatra iz pozicije da je bezbednost na Balkanu nedeljiva tvrdila bi da sama EU često klasifikuje ovaj region u oblast bezbednosti čitave Evrope. Sa druge tačke gledišta javlja se rizik da iste te sile koje Balkan svrstavaju u evropski kompleks u jednom trenutku mogu od njega odustati zbog tradicionalnih bezbednosnih problema koji moraju ostati van Evrope. O tome dosta govori i sam pojam „balkanizacije“ koji je između ostalog sinonim za povratak plemenskom, zaostalom, primitivnom i varvarskom (Vučić i Milenković, 2014, 425).

Kako bi se odbacio narativ ”balkanizacije”, nepoverenje između država na Balkanu mora se prevazići, što se može pospešiti procesom pristupanja ovih zemalja u EU. Članstvo u EU bilo bi glavni pokretač jačanja demokratskih praksi i institucija, vladavine prava i tržišne ekonomije. Ključni faktor stabilnosti u regionu jeste prepoznavanje svojih suseda kao partnera, što implicira da je neophodno promeniti bezbednosni diskurs, otpočeti proces desekuritizacije koji je suštinski važan za dalje usmeravanje pažnje na saradnju i zajedničke interese, čime se stvara podloga za dugoročnu stabilnost i integraciju.

Zaključak

Bezbednosno okruženje Zapadnog Balkana ostaje kompleksno pitanje sa neizvesnim epilogom. Nacionalistička osećanja, etnički sukobi, ksenofobija i veliki ekonomski problemi još uvek su deo političke realnosti ovog regiona, a sve to povezuje pitanja bezbednosti sa nacionalističkim, verskim ili socijalnim faktorima. Međutim, i pored svih analiziranih prepreka

proces regionalne saradnje i integracije nije nemoguć, ali tek onda kada države ovog regiona shvate da njihove razlike nisu nepomirljive. One moraju biti svesne da se ništa ne postiže pristupanjem saradnji kako bi poboljšale svoj ugled kod stranih aktera bez bilo kakve želje da do stvarne promene odnosa dođe. Tek kada se države Zapadnog Balkana budu postarale da prevaziđu političke prepreke, posebno one istorijski uslovljene, možemo govoriti o mogućnosti formiranja bezbednosne zajednice koja će biti funkcionalna i efikasna.

Literatura:

- Anastasakis, Othon. 2008. "The EU's political conditionality in the Western Balkans: towards a more pragmatic approach." *Europe's Unfinished Transitions: The Convergence-Divergence Debate Revisited* 8 (2): 365-377.
- Buzan, Barry and Ole Wæver. 2003. *Regions and powers: the structure of international security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry. 1983. *People, states, and fear: The national security problem in international relations*. Brighton: Wheatsheaf Books.
- Koneska, Cvete. 2007. "Regional Identity: The Missing Element in Western Balkans Security Cooperation." *Western Balkans Security Observer* 7-8: 82-89.
- Mitrović, Ljubiša. 2006. „Regionalni Identitet i odnos aktera prema procesima globalizacije, regionalizacije i evrointegracije Balkana.“ Rad u okviru projekta Kulturni i etnički odnosi na Balkanu - mogućnosti regionalne i evropske integracije (1310).
- Petrović, Jelena. 2007. „Prepreke postizanju funkcionalne i efektivne regionalne bezbednosne saradnje na Zapadnom Balkanu – analiza političkih strategija.“ *Časopis Beogradske škole za studije bezbednosti* 6: 33-37.
- Vučić, Sandra, i Miloš Milenković. 2014. „Makedonija faktor stabilnosti ili nestabilnosti u regionalnom podkompleksu Zapadni Balkan.“ *Međunarodni problemi* 66, 3/4: 423-442.
- Williams, Michael C. 2003. "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics". *International Studies Quarterly* 47 (4): 511–531.

SECURITY ENVIRONMENT OF THE WESTERN BALKANS

Abstract: *The subject of the paper is the determination of the main security threats and reasons for the (impossibility) of creating a security community in the Western Balkans region. The basic research question is whether a regional security community has been successfully achieved in the Western Balkans region. The work is based on the hypothesis that the regional security community still represents an unfinished complex. The hypothesis is tested using Buzan and Weaver's security complex theory, and the research question is analyzed through three levels: national, regional and Euro-Atlantic. The author concludes that the regional security community in the Western Balkans, despite several decades of efforts, has not yet been achieved due to the lack of key preconditions.*

Keywords: *Western Balkans, security environment, regional security complex theory, security community, regional security sub-complex*

ИЗАЗОВИ СВЕМИРА: ОПШТЕ ДОБРО ЧОВЕЧАНСТВА ИЛИ НОВА ГЕОПОЛИТИЧКА ШАХОВСКА ТАБЛА?

Алекса ДОБРИЈЕВИЋ¹

Апстракт: Предмет овог рада је преглед споразума о свемиру као и перспективе о будућим договорима али и потенцијалним сукобима које би велике силе водиле ради контроле ресурса Месеца, Марса и астероида. Свемир све више постаје „нова шаховска табла“ и све ће теже бити одржати његово својство општег добра. Упоредном (компаративном) анализом међународних докумената који се баве свемиром, као и анализом могућности најмоћнијих држава света да овладају свемирским пространством аутор ће покушати доћи до одговора. Све више држава оснива засебне свемирске и космичке снаге које се баве свемиром у најширем смислу, док све већа милитаризација свемира човечанству ствара нове бриге. Антисателитско оружје је стварност, а поновна свемирска трка, сада са више учесника и по први пут приватним компанијама, доводе до све већих тензија у космосу. Закључак аутора је да ће се свемирска истраживања наставити до сада невиђеном брзином, као и да велики број сателита могу довести до сукоба на самој Земљи због покушаја контролосања свемирских путева и ресурса.

Кључне речи: астрополитика, свемир, сателити, Месеци, споразуми о свемиру, Артемида, НАСА, Роскомос

Увод

„Небесни је простор бесконачан, вообрази сила деликатна“ П.Петровић Његош²

Поглед у небеса је одувек међу људима изазивао одушевљење, радозналост али и страх од непознатог. Напредак науке, технике, технологије и цивилизације омогућило је да човечанство пређе границу планете Земље и вине се у космос. Граница свемира (ако гледамо са Земље) није јасно утврђена, односно постоје два тумачења. Према НАСИ (енг. NASA - National Aeronautics and Space Administration), свемир почиње на осамдесетом километру од нивоа мора, док Међународна ваздухопловна федерација (фр. FAI - Fédération Aéronautique Internationale) за почетак свемира узима 100 км од нивоа мора и та „невидљива линија“ носи назива Карманова линија, где земљина гравитација престаје да делује (Маршал, 73, 2023.) Совјетски Савез (СССР) је 1957. године успео да лансира вештачки сателит Спутњик-1, први објекат који је направио човек, а да је изашао из земљине атмосфере (Клобучар, Елементарнијум, 2016.). Овим потезом, почела је свемирска трка између СССР-а и Сједињених Америчких Држава (САД), која је довела до тога да човек

¹ Дипл. политиколог и студент мастер студија политикологија религије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду (dobrijevic.a@gmail.com)

² Петар Петровић Његош, „Луча микрокозма“, стр. 13.

слети и на Месец, изгради Међународну свемирску станицу, док престиж истраживања у свемиру и данас привлачи многе државе. Пошто су свемирска истраживања изузетно скупа, државе настоје да се удружују и сарађују по том питању. Тако су и највећи хладноратовски противници САД и Русија, сарађивали око изградње међународне свемирске станице „Мир“, као и око лансирања америчких ракета уз помоћ руских мотора. Аустралија, Јапан, Велика Британија и ЕУ (као и појединачне чланице попут Француске, Немачке и Италије) тесно сарађују са САД око свемирских питања.

Рад ће у првом поглављу истражити споразуме и права у свемиру, документа која су до сада донета и која прописују понашање у орбити и на Месецу. Друго поглавље се бави астрополитиком у најширем смислу, сателитима и потенцијалним конфликтима који могу бити изазавани претераном милитаризацијом свемира. У закључку се бавимо могућностима који су пред човечанством, свеопшти договор (укључујући и приватне компаније) о слободном и мирном коришћењу благодети свемира или потенцијални сукоб изазван јагмом за неограниченим природним ресурсима небеских тела.

Споразуми и права у свемиру

Споразум о принципима активности истраживања и коришћења свемира, укључујући Месец и друга небеска тела, односно како је у јавности познатији само као Споразум о свемиру, потписали су 27. јануара 1967. Совјетски Савез, САД и Велика Британија (*Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies, 1967*).

Документ је ступио на снагу 10. октобра 1967. године и до данас има више од 115 држава чланица. Како су стране у Хладном рату покушавале да експериментисањем са нуклеарним оружјем покажу своју моћ супарнику, тако је врло брзо постало јасно да се не сме дозволити да било која држава врши нуклеарне пробе у свемиру и на небеским телима. Такође, споразум забрањује било којој држави да полаже права на Месец, планету или било које небеско тело, јер је то наслеђе целог човечанства. Како је прошло више од 50 година од потписивања споразума, јасно је да је он већ застарео јер су се појавили и недржавни ентитети у виду приватних корпорација који су се укључили у свемирску трку, најпознатији пример је свакако Спејс Икс (*Space X*) Илона Маска (*Elon Mask*) (Венс, 250, 2017.) али постоје и друге попут *Deep Space Industries* и *Planetary Resources* (Филијовић, 320, 2015). Ипак, његова сврха да не дозволи било какво, приватно или државно, и било чије власништво над небеским телима остаје непромењена.

Истраживања у свемиру, као и лансирање сателита и ракета у свемир није само привилегија и ексклузивно право суперсила у виду некадашњег Совјетског Савеза, данас Русије, и Сједињених Држава, у ту трку су одавно укључени и Велика Британија, Француска, Кина, али и мање државе попут Јапана, Израела, Италије, Јужноафричке Републике, Ирана, Северне и Јужне Кореје, Аустралије, Уједињених Арапских Емирата, а претпоставља се да ће даљи развој технологије и појефтињење цене путовања укључити и друге државе пре свега Африке и Латинске Америке.

Након вишедеценијског истраживања у свемиру, дошло се до открића да астероиди могу садржати воду (која би била важна за људске колоније на Месецу), затим значајне природне ресурсе од којих су неки релативно ретки попут „злата, сребра, платине,

паладијума, волфрама, иридијума, осмијума, ренијума, родијума, али и елемената попут гвожђа, алуминијума и кобалта“ (Копања 414, 2021).

Артемида споразум из 2020. који су САД са остатком колективног Запада усвојиле прави правне преседане који могу довести до потенцијалног сукоба у свемиру у наредном периоду. Део споразума који се односи на успостављање безбедних зона на Месецу је у супротности са већ поменутиим споразумом УН који изричито забрањује коришћење Месеца у било које сврхе осим мирнодопских и где се забрањује присвајање небеских тела. (Маршал 344-345, 2022). Управо термин „безбедносне зоне“ можемо схватити као термин „интересне зоне“ при европској колонизацији остатка света, што може, управо као и тада, довести до државног присвајања делова Месеца, астероида па чак и делова свемира повољних за даља путовања. Зато не чуди противљење Русије и Кине и њихова заједничка борба за прављење новог споразума о свемиру који ће допунити стари и утврдити правила за будућа понашања у свемиру. Тако је амерички председник Доналд Трамп, искористивши правни вакуум, потписао указ којим дозвољава приватним компанијама да користе ресурсе Месеца (Вороњин ББС, 2021).

Астрогеополитика

Како наводи Филијовић у свом раду, „Долман је формулисао свој концепт у следећој форми: Онај ко контролише нижу Земљину орбиту контролише и блиски земаљски простор. Онај ко контролише тај простор, контролише Земљу, а онај ко контролише Земљу одређује будућност човечанства.“ (Филијовић, 324, 2015). Иако је свемир бесконачан, баш као и на Земљи, постоје различити путеви којима је кроз историју пролазила трговина, којом су пролазили истраживачи и научници али и које су походиле освајачке војске. Од 1957. и првог вештачког сателита, до данас, тај број је порастао на више од 10.000, док се према неким најавама, до 2040. очекује више од 40.000. (Ивковић, Физичарење 2024.). Њихова улога је различита, од метеоролошких, преко оних за одређивање локације попут америчког ГПС-а (енг. GPS) или руског ГЛОНАСА, до истраживачких, оних за ТВ сигнал и на крају војних. Активно се развијају оружја за уништавање сателита, као и оружје за саме сателите, што доводи до непознатог терена за последице њиховог обарања (Литовкин, Russia Beyond 2021.) Да ли је дозвољено да једна држава, у случају рата и активног помагања сателита који би радили против њених војних интереса, обори противников сателит који је наводио пројектиле, откривао локације војних циљева или шпијунирао? Ту се отварају и друга питања попут оних да ли би се противнички сателити могли обарати само изнад територије државе која је у рату или је цео свемир отворен, као и ко је одговоран ако приватни сателити попут Масковог Старлинка дају информације противничкој војсци? Све су ово питања која се разматрају у генералштабима и свемирским (или космичким снагама) најјачих држава света. Ту су и оружја за електронско ратовање која ослепљују и ометају сателите али и ласери који својим снопом уништавају своје циљеве, док све већи развој дронова и беспосадних летелица могу само додатно помоћи у будућности. Питање безбедности великих сила је за њих најважније, што може довести до ивице нуклеарног рата ако дође до обарања или макар ометања сателита за рано упозоравање на лансирање нуклеарних ракета. Као и на Земљи, коалиције се праве и у свемиру, и то због истих разлога који су познати већ хиљадама година: што бољи геополитички положај, контрола над кључним путевима као и

контролисање и заузимање што више ресурса који стварају богатство и предност у односу на остале.

Закључак

Борба за свемир је тек почела, ресурси који су тамо доступни су бесконачни, ретки минерали на Месецу и астероидима могу решити њихов недостатак на Земљи. Овај пут, уз државе укључују се и приватне компаније које воде једни од најбогатијих људи који су икада ходали нашом планетом. Њихови наследници то богатство могу увећати и повећати своју моћ, па чак и поседовати делове Месеца и Марса где планирају да граде своје градове. Број сателита ће из године у годину само расти, то повећава шансу да дође до инцидента, где ће крхотине и остали свемирски отпад направити велике проблеме за остале сателите. Данашње ратовање је немогуће без војних сателита који ће само напредовати и у једном моменту добити и наоружање. Русија, САД и Кина су већ показали да је са Земље могуће нациљати и погодити објекат у свемиру, НАСА је погодила и астероид и тако је човек почео да мења и утиче на свемир.

Једино светски договор о коришћењу свемира, његових ресурса, који би помогли да становници планете не брину више о енергији и коришћењу ретких материјала, који би постали доступни, могу учинити нашу планету Земљу перспективном. Ове могућности нуде решење не само еколошких и материјалних проблема, него и велики научни и технолошки напредак који до сада није виђен у људској историји. Али такође, сукоби, ратови или нуклеарне експлозије у космосу могу донети људском роду патњу, а на крају и нестанак комплетне наше цивилизације. На нама је да одлучимо којим путем ћемо кренути и да ли ћемо оставити све разлике по страни или заједно користити неограничене ресурсе које нам свемир нуди.

Библиографија

- Маршал, Тим. 2023. *Будућност географије*, Београд, Лагуна
Клубучар. Б. „Sputnjik 1“, 4. октобар 2016,
<https://elementarium.cpn.rs/nekategorizovano/sputnjik-1/?script=lat>
Повеља УН о свемиру, https://treaties.unoda.org/t/outer_space
РТ, „Рјабков: Русија се неће повући из Споразума о свемиру“, 25. фебруар 2024,
<https://rt.rs/rusija/77598-rjabkov-rusija-amerika-sporazum-svemir/>
Венс, Ешли, 2017, *Илон Маск, Тесла, Снејс Икс*, Београд, Лагуна
Маршал, Тим. 2022. *Моћ географије*, Београд, Лагуна
Вороњин, Николај, „Svemirska istraživanja i velike sile: Trka za prirodna dobra Meseca - ko i kako piše pravila igre“, 7 decembar 2021, <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-58479835>
Литквокин, Николај, „Зашто је Русија уништила свој стари сателит и које оружје је применила“, 17. новембар 2021, <https://rs.rbth.com/science/93852-rusija-unistila-stari-satelit>.

Шпирковић, Кристина, „НАСА је свемирском летелицом погодила астероид: Резултат је изненадио све“, <https://www.novosti.rs/c/panorama/vesti/1211127/nasa-svemirskom-letelicom-pogodila-asteroid-rezultat-iznenadio-sve>.

Ивковић Горан, „Koliko satelita kruži oko Zemlje?“, <https://www.fizicarenje.com/koliko-satelita-kruzi-oko-zemlje/>.

Кобања, Михајло, „Свемир као географски домен:прилог основама астрополитике“, *Међународни проблеми* 73 (3): 401-431.

Филијовић, Марко, „Трка за ресурсима“ у астро-простору: шта нам доноси будућности?“, *Међународни проблеми* 72 (4): 304–327.

CHALLENGES OF SPACE: COMMON GOOD OF HUMANITY OR A NEW GEOPOLITICAL CHESSBOARD?

Abstract: *The subject of this paper is a review of space agreements as well as the prospects for future agreements but also potential conflicts that great powers would wage for the control of the resources of the Moon, Mars and asteroids. Space is increasingly becoming a “new chessboard” and it will be increasingly difficult to maintain its status as a common good. The author will try to find an answer by conducting a comparative analysis of international documents dealing with space, as well as by analyzing the capabilities of the most powerful states in the world to master outer space. More and more states are establishing separate space and cosmic forces that deal with space in the broadest sense, while the increasing militarization of space is creating new concerns for humanity. Anti-satellite weapons are a reality, and the renewed space race, now with more participants and for the first time private companies, is leading to increasing tensions in space. The author's conclusion is that space exploration will continue at an unprecedented pace, and that a large number of satellites could lead to conflicts on Earth itself over attempts to control space routes and resources.*

Keywords: *astropolitics, space, satellites, Moon, space agreements, Artemis, NASA, Roskomos*

ULOGA HUMANITARNIH ORGANIZACIJA U RATOVIMA U UKRAJINI I NA BLISKOM ISTOKU

Nikolina OSTOJIĆ¹

Apstrakt: *Ovaj rad analizira ulogu humanitarnih organizacija tokom ratnih sukoba u Ukrajini i na Bliskom Istoku, sa fokusom na njihove aktivnosti, izazove i rezultate. Cilj rada je uporediti delovanje međunarodnih i nevladinih organizacija u dva različita konteksta kako bi se ukazalo na njihove specifične uloge i uticaj. Metodologija uključuje analizu izveštaja organizacija poput Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC), Ujedinjenih nacija (UN) i nevladinih organizacija poput Lekara bez granica. Rezultati pokazuju da, uprkos brojnim izazovima, humanitarne organizacije imaju ključnu ulogu u pružanju medicinske pomoći, distribuciji hrane i zaštiti izbeglica, ali je njihov rad često otežan političkim i bezbednosnim faktorima. Uporedna analiza potvrđuje razlike u pristupu i efektivnosti u zavisnosti od regiona. Rad naglašava potrebu za unapređenjem logističke i sigurnosne infrastrukture kako bi se povećala efikasnost humanitarne pomoći u ratnim zonama.*

Ključne reči: *Humanitarne organizacije, ratni sukobi, Ukrajina, Bliski istok, humanitarna pomoć, logistički izazovi, medicina u ratu, političke prepreke, bezbednost humanitarnih organizacija, nevladine organizacije.*

Uvod

Ratni sukobi u savremenom svetu predstavljaju jedan od najvećih izazova za međunarodnu zajednicu, kako sa političkog, tako i sa humanitarnog aspekta. Dva regiona koja su u poslednjoj deceniji postala sinonim za ratne krize su Ukrajina, pogođena konfliktom koji je eskalirao 2014. godine i kulminirao sveobuhvatnim ratom 2022. godine, i Bliski Istok, koji godinama unazad prolazi kroz složene i dugotrajne sukobe u Siriji, Jemenu, Iraku i Palestini. Ovi konflikti doveli su do ogromnih ljudskih gubitaka, raseljavanja miliona ljudi i humanitarnih katastrofa neviđenih razmera.

U takvom okruženju, uloga humanitarnih organizacija postaje ključna za očuvanje ljudskih života, pružanje pomoći ugroženima i obnavljanje osnovnih uslova za život. Organizacije poput Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC), Ujedinjenih nacija (UNHCR, UNICEF, WFP) i nevladinih organizacija kao što su Lekari bez granica, CARE i Save the Children, predstavljaju vitalne aktere u dostavljanju humanitarne pomoći, medicinskog zbrinjavanja, zaštite izbeglica i osiguravanja humanitarnih koridora. Međutim, njihov rad često je otežan zbog nepristupačnih ratnih zona, bezbednosnih rizika i političkih prepreka, što dodatno komplikuje njihovu misiju (ICRC, 2022).

---

¹ Studentkinja osnovnih akademskih studija Fakulteta za diplomatiju i bezbednost, Univerziteta Union-Nikola Tesla, Beograd.

Cilj ovog rada je da analizira ulogu humanitarnih organizacija tokom ratnih sukoba u Ukrajini i na Bliskom Istoku, sa posebnim fokusom na njihove aktivnosti, izazove sa kojima se suočavaju i rezultate koje su postigle. Upoređivanjem delovanja ovih organizacija u različitim geopolitičkim i kulturnim kontekstima, rad će ukazati na sličnosti i razlike u njihovom pristupu, kao i na faktore koji utiču na efikasnost pružanja humanitarne pomoći.

Pitanje koje se postavlja jeste: kako humanitarne organizacije mogu da deluju efikasnije u ratnim zonama i da li postoje načini za unapređenje njihove logistike, koordinacije i sigurnosti? Odgovor na ovo pitanje je ključan, jer njihova misija nije samo spasavanje života u trenutku krize, već i postavljanje temelja za stabilnost i obnovu pogođenih regiona.

Ovaj rad nastoji da pruži sveobuhvatnu analizu humanitarnih aktivnosti, identifikuje izazove i naglasi važnost globalne solidarnosti i međunarodne saradnje u pružanju pomoći onima kojima je najpotrebnija.

Istorijski pregled konflikata

Rat u Ukrajini predstavlja jedan od najsloženijih sukoba u savremenoj istoriji Evrope. Sve je započelo 2014. godine aneksijom Krima od strane Rusije, što je izazvalo veliku političku i vojnu krizu. Sukobi u istočnom delu Ukrajine, u regionima Donjecka i Luganska, dodatno su destabilizovali zemlju i uzrokovali značajno raseljavanje civilnog stanovništva. Situacija je dramatično eskalirala 24. februara 2022. godine kada je Ruska Federacija pokrenula sveobuhvatnu vojnu invaziju na teritoriju Ukrajine. Ovaj sukob doveo je do masovnih razaranja infrastrukture, humanitarne krize ogromnih razmera i gubitka hiljada ljudskih života. Milioni ljudi bili su primorani da napuste svoje domove, a potrebe za humanitarnom pomoći postale su hitnije nego ikada pre. Prema podacima UNHCR-a, više od osam miliona ljudi bilo je primorano da napusti svoje domove (UNHCR, 2023).

Bliski Istok je već decenijama jedno od najnestabilnijih područja na svetu, sa sukobima koji imaju duboke političke, verske i etničke korene. Najznačajniji među njima je sirijski građanski rat koji je započeo 2011. godine, a koji je do danas uzrokovao smrt stotina hiljada ljudi i raseljavanje više od polovine populacije Sirije. Pored toga, Jemen je suočen sa sukobom koji je eskalirao 2015. godine, uzrokujući jednu od najvećih humanitarnih katastrofa modernog doba, uključujući glad, kolaps zdravstvenog sistema i masovno siromaštvo. Palestinsko-izraelski sukob, sa učestalim eskalacijama, dodatno doprinosi nestabilnosti regiona i pogoršanju humanitarnih uslova za civile. Ratovi na Bliskom Istoku pokazali su se kao dugotrajni konflikti koji zahtevaju kontinuirano prisustvo humanitarnih organizacija radi ublažavanja posledica po ugroženo stanovništvo (Amnesty International 2021).

Humanitarne organizacije i njihova uloga

Međunarodne organizacije, poput Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC) i različitih agencija Ujedinjenih nacija, igraju ključnu ulogu u pružanju humanitarne pomoći u ratnim sukobima. ICRC deluje na prvoj liniji pružanja medicinske pomoći, distribucije hrane i zaštite civila, dok agencije poput UNHCR-a, UNICEF-a i Svetskog programa za hranu (WFP)

obezbeđuju skloništa, obrazovanje i osnovne životne potrepštine za izbeglice i raseljene osobe. Njihova neutralnost omogućava im da deluju i u najkritičnijim ratnim zonama, pružajući neophodnu podršku stanovništvu koje je pogođeno ratnim dejstvima (Harmer & Macrae 2017).

Nevladine organizacije takođe imaju značajnu ulogu u pružanju humanitarne pomoći, često sa fleksibilnijim pristupom u odnosu na velike međunarodne institucije. Organizacije poput Lekara bez granica pružaju hitnu medicinsku pomoć i uspostavljaju mobilne bolnice u područjima gde je zdravstvena infrastruktura uništena. Save the Children i CARE International fokusiraju se na decu i porodice, obezbeđujući hranu, obrazovanje i psihološku podršku. Njihov rad na terenu često predstavlja jedinu nadu za opstanak civilnog stanovništva u kriznim područjima.

Humanitarne organizacije sprovode različite aktivnosti koje obuhvataju dostavu hrane, vode i medicinskih sredstava, uspostavljanje privremenih bolnica i psihološku podršku žrtvama sukoba. Takođe, ključna je evakuacija civila iz ratnih zona putem humanitarnih koridora i obezbeđivanje smeštaja za raseljene osobe. Sve ove aktivnosti zahtevaju efikasnu logistiku i saradnju kako bi pomoć stigla do onih kojima je najpotrebnija.

Izazovi sa kojima se humanitarne organizacije suočavaju u Ukrajini i na Bliskom Istoku

Humanitarne organizacije često deluju u visokorizičnim okruženjima gde su njihovi radnici izloženi napadima, otmicama i životnim opasnostima. Dostavljanje pomoći otežano je zbog uništene infrastrukture, nepristupačnih terena i stalnih borbi. Čak i kada postoji volja za pružanjem pomoći, logistički problemi često usporavaju ili onemogućavaju realizaciju humanitarnih misija (Zyberi 2015).

Političke tenzije i zabrana pristupa određenim oblastima predstavljaju još jedan značajan izazov. Često se humanitarna pomoć koristi kao političko oruđe, što dodatno otežava rad organizacija. Neutralnost i nepristrasnost su ključni principi, ali njihovo održavanje može biti izazovno u kompleksnim političkim sukobima. Na primer, u Jemenu i Siriji, humanitarni radnici su često bili suočeni sa ograničenjima pristupa područjima pogođenim sukobima, što je otežalo isporuku pomoći ugroženim zajednicama (Amnesty International 2021).

Finansiranje takođe predstavlja izazov. Humanitarne organizacije zavise od donacija vlada, međunarodnih organizacija i pojedinaca, što može dovesti do nepredvidivosti u resursima. U nekim slučajevima, političke odluke donatora mogu uticati na prioritetizaciju pomoći, čime se zanemaruju određene krizne zone.

Kako unaprediti delovanje humanitarnih organizacija?

Kako bi se povećala efikasnost humanitarnih misija, potrebno je uvesti inovativna rešenja u oblasti logistike i koordinacije. Na primer, korišćenje tehnologije kao što su dronovi za dostavu pomoći ili satelitski nadzor može značajno poboljšati dostupnost teško pristupačnim područjima. Digitalne platforme za koordinaciju između međunarodnih i lokalnih organizacija mogu smanjiti vreme potrebno za reakciju u kriznim situacijama (Harmer & Macrae 2017). Obuka humanitarnih radnika za rad u kriznim situacijama, uključujući bezbednosne protokole, ključna je za smanjenje rizika. Transparentnost u prikupljanju i raspodeli sredstava dodatno bi ojačala poverenje donatora

i pogođenih zajednica. Osim toga, jačanje saradnje između međunarodnih i lokalnih aktera može doprineti boljoj prilagodbi pomoći specifičnim potrebama zajednica.

Zaključak

Humanitarne organizacije imaju nezamenljivu ulogu u pružanju pomoći tokom ratnih sukoba, bilo da se radi o Ukrajini ili Bliskom Istoku. Iako se suočavaju sa brojnim izazovima, njihova posvećenost spašavanju ljudskih života i pružanju osnovnih uslova za život ostaje ključna. Uporedna analiza pokazuje da se kroz unapređenje logistike, koordinacije i bezbednosti može postići veća efikasnost humanitarnih misija. U budućnosti, inovacije i saradnja sa lokalnim partnerima igraće ključnu ulogu u odgovoru na humanitarne krize.

Bibliografija:

- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2019). World Disasters Report 2019: Leaving no one behind in the pursuit of safe and healthy lives. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.
- Harmer, A., & Macrae, J. (2017). Humanitarian policy and practice. London: Humanitarian Policy Group.
- Zyberi, G. (2015). The role of international humanitarian law in armed conflicts in the Middle East. *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 6(2), 240–257.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2023). Ukraine Emergency. Retrieved from <https://www.unhcr.org/ua/en>
- World Food Programme (WFP). (2022). Yemen Emergency: Crisis overview. Retrieved from <https://www.wfp.org/countries/yemen>
- International Committee of the Red Cross (ICRC). (2022). ICRC operations in Ukraine. Retrieved from <https://www.icrc.org/en/where-we-work/europe-central-asia/ukraine>
- Doctors Without Borders (MSF). (2021). Syria: Medical humanitarian response. Retrieved from <https://www.msf.org/syria>
- BBC News. (2023). The humanitarian crisis in Ukraine and its global impact. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-60212272>
- Humanitarian Outcomes. (2022). Humanitarian access in conflict zones: Challenges and opportunities. Retrieved from <https://www.humanitarianoutcomes.org>
- Amnesty International. (2021). Human rights and the war in Yemen. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/03/human-rights-and-the-war-in-yemen>

THE ROLE OF HUMANITARIAN ORGANIZATIONS IN THE CONFLICTS IN UKRAINE AND THE MIDDLE EAST

Abstract: *This paper analyzes the role of humanitarian organizations during the war conflicts in Ukraine and the Middle East, with a focus on their activities, challenges and results. The aim of*

the paper is to compare the activities of international and non-governmental organizations in two different contexts in order to point out their specific roles and influence. The methodology includes analysis of reports from organizations such as the International Committee of the Red Cross (ICRC), the United Nations (UN) and non-governmental organizations such as Doctors Without Borders. The results show that, despite numerous challenges, humanitarian organizations have a key role in providing medical aid, food distribution and refugee protection, but their work is often hampered by political and security factors. A comparative analysis confirms the differences in access and effectiveness depending on the region. The paper emphasizes the need to improve logistics and security infrastructure in order to increase the effectiveness of humanitarian aid in war zones.

Keywords: *Humanitarian organizations, war conflicts, Ukraine, Middle East, humanitarian aid, logistical challenges, medicine in war, political obstacles, security of humanitarian organizations, non-governmental organizations.*

ДА ЛИ СМО БЛИЗУ „УЗАЈАМНО ГАРАНТОВАНОМ УНИШТЕЊУ“?

Александра АРСИЋ¹

Живимо у времену аспсолутних контраста. Са једне стране човеков ум довео је до изванредног напретка у науци, технологији и комуникацијама које су нас довеле до врхунца знања, али са друге стране тај исти ум може нас гурнути у амбис уништења.

Концепт „узајамног гарантованог уништења“ који је настао током Хладног рата није више представљао само симбол застрашивања прошлог века, већ је он и даље страшна реалност, али у другом облику. Иако је та идеја била облик одвраћања питање остаје: Колико смо данас далеко од тог сценарија?

На први поглед, напредак у дипломатским споразумима попут Декларације из Санкт Петербурга (1868), Хашке конвенције (1899), у домену нуклеарног наоружања најзначајнији је Споразум о неширењу нуклеарног наоружања (1968) и заједничке иницијативе за разоружање уливају извесну наду. Велике силе схватају да нуклеарни сукоб значи крај, не само за зараћене стране већ за цео свет. Ипак, глобалне тензије не јењавају, многи уговори о контроли нуклеарног наоружања више не важе, а трка у модернизацији оружја се наставља. Данас смо и даље близу сценарија узајамно гарантованог уништења због присутности великих нуклеарних арсенала и геополитичких напетости, попут сукоба између Русије и Запада и ривалства САД-а и Кине. Пропадање кључних споразума о контроли наоружања и недостатак дијалога између нуклеарних сила повећавају ризик. Иако се директна претња није повећавала као током Хладног рата, опасност остаје присутна без значајних међународних иницијатива за смањење нуклеарног оружја.

Нове технологије и системи вештачке интелигенције за војне сврхе уводе додатну несигурност. Оне значајно утичу на ризик од узајамно гарантованог уништења, док могу допринети прецизнијем надзору и смањења ризика, њихова злоупотреба могла би довести до грешака, неспоразума или дестабилизације што би повећало вероватноћу избијања сукоба. Стари страхови нису нестали само су се трансформисали. Нуклеарно оружје више није једини извор потенцијалног уништења. Климатске промене, сајбер ратови и биолошке претње уводе нове димензије код потенцијалних глобалних катастрофа. Савремени свет је пун парадокса: исте технологије које могу донети спасење често носе ризик уништења.

Шта нас заправо спречава да све ово преокренемо у нашу корист? Човечанство има историју заједничког деловања у кризним временима. Историја човечанства у кризама показује комбинацију сукоба и солидарности. Када смо се нашли пред претњом глобалне пандемије свет је, иако не савршено, показао да је сарадња могућа. Људи су показали отпорност прилагодивши се променама и учили из прошлих грешака како би градили трајнија решења.

За разлику од неких опасности које су представљале изазове које нисмо могли да избегнемо, највеће претње данашњице чине се као резултат наших избора или пропуста.

Претње које произилазе из наших избора укључују: климатске промене (неодговорно коришћење ресурса и уништавање екосистема), геополитичка нестабилност

---

¹ Студенткиња треће године основних академских студија Факултета безбедности Универзитета у Београду, aleksandraarsic102@gmail.com

(сукоби око територијалних спорова и политичких интереса), економске кризе (резултат неједнакости и корупције), као и билошки ризици (ширење заразних болести). Могућност за избегање сценарија међусобног уништења лежи у глобалној свести о катастрофалним последицама, међузависности савременог света који подстиче стабилност као и дипломатских канала који омогућавају решавање неспоразума и промовишу очување мира.

На крају, одговор на питање „Да ли смо близу узајамно гарантованом уништењу?“ лежи у нама. Хоћемо ли изабрати одговорност уместо похлепе? Дијалог уместо сукоба? Будућност уместо амбиса ?

Сваки корак ка сарадњи зависи од тога да ли смо мудри да учимо из прошлости и бирамо будућност која гарантује опстанак, а не уништење. Само заједничким напорима можемо очувати мир.

ULOGA RUSIJE U EVROPSKOJ BEZBEDNOSTI

Andelija JEREMIĆ¹

Rusija je ključni faktor u evropskoj bezbednosti zbog svog geografskog položaja, političkog uticaja i vojne moći. Njena uloga se značajno menja kroz istoriju, ali je ostala od centralnog značaja za stabilnost i sigurnost na kontinentu. Ovaj esej razmatra ulogu Rusije u evropskoj bezbednosti, uzimajući u obzir istorijske, političke, vojne i ekonomske aspekte njenog angažovanja.

Istorijski okvir i post-hladnoratovska dinamika

Tokom Hladnog rata, Rusija je, kao deo tadašnjeg Sovjetskog Saveza, značajno oblikovala evropsku bezbednost. Kao deo Varšavskog pakta, njen uticaj i trupe dosežali su do središta Evrope. Hladni rat je definisao evropske granice, a sukobi, poput onih u Berlinu, Jugoslaviji i drugim delovima Evrope, često su imali globalne implikacije. Nakon pada Berlinskog zida i raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine, Rusija se suočila sa izazovima redefinisavanja svog odnosa prema Zapadu. Iako je postkomunistička Rusija bila u početnim fazama demokratizacije i integracije u međunarodnu zajednicu, njen položaj u evropskoj bezbednosti postao je sve više zategnut a uticaj umanjivan, naročito zbog širenja NATO-a na istok.

Geopolitički i strateški interesi

Geopolitički interesi Rusije često su u sukobu s interesima drugih evropskih zemalja, posebno u kontekstu širenja NATO-a i Evropske unije. Rusija vidi širenje NATO-a prema istoku kao pretnju svojoj sigurnosti i sfere uticaja. Strah od gubitka uticaja u bivšim sovjetskim republikama, kao što su Ukrajina, Gruzija i Moldavija, doveo je do političkih i vojnih akcija koje su stvorile napetosti u odnosima s Zapadom. Kriza u Ukrajini 2014. godine, aneksija Krima i vojna podrška proruskim separatista u istočnom delu Ukrajine predstavljaju ključne tačke neslaganja u savremenoj evropskoj bezbednosti. Rusija, s druge strane, opravdava ove akcije kao nužne za zaštitu svojih strateških interesa i sprečavanje širenja zapadnog uticaja.

Pored toga, Rusija nastoji da ojača svoj uticaj u drugim delovima Evrope, posebno u zemljama koje se nalaze na Balkanu i u Istočnoj Evropi. Kroz ekonomsku diplomatiju, energetske projekte, ali i političku podršku, Moskva nastoji da sačuva ili čak poveća svoj uticaj na ključnim tačkama koje direktno utiču na evropsku bezbednost.

Vojni faktori i uloga u bezbednosnim paktovima

Rusija je, kao jedna od vodećih nuklearnih sila, ključna za evropsku bezbednost. Njena vojna snaga, uključujući i nuklearni arsenal, čini je nezamenljivim igračem u bilo kojoj bezbednosnoj strategiji Evrope. Rusija je članica nekoliko ključnih organizacija koje utiču na

---

¹ Studentkinja druge godine osnovnih studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, smer-
međunarodni odnosi.

evropsku bezbednost, uključujući Organizaciju za bezbednost i saradnju u Evropi (OSCE) i Organizaciju Dogovora o kolektivnoj bezbednosti (CSTO). Iako Rusija u velikoj meri kritikuje NATO kao pretnju, i dalje je angažovana u različitim bezbednosnim okvirima, gde često igra dvosmisleni ulogu.

U poslednjim decenijama, Rusija je modernizovala svoje naoružanje i vojnu strategiju, sa naglaskom na razvoj naprednih nuklearnih sistema, hipersoničnih raketa i drugih tehnologija koje povećavaju njenu vojnu moć. Pored toga, ona se počela aktivnije angažovati u rešavanju sukoba u svom susedstvu i regionu Bliskog istoka, uključujući njeno vojno prisustvo. Zaedno sa Kinom, Rusija aktivno radi na uspostavljanju novog međunarodnog poretka koji bi umanjio napredovanje Zapada ka njihovima granicama, njegove restriktivne mere ili obuzdavanje. U kombinaciji sa njenim velikim teritorijalnim i strateškim resursima, Rusija ostaje ključna za očuvanje stabilnosti u Evropi.

Ekonomski faktori i energetska politika

Energetski resursi, posebno gas i nafta, činili su Rusiju ključnim akterom u evropskoj energetske bezbednosti. Pre 2022. godine, Evropa je u velikoj meri zavisila od ruskih energenata, što je davalo Moskvi značajnu pregovaračku moć. Međutim, sa intervencijom u Ukrajini, evropskim restriktivnim merama i angažovanosti SAD na diversifikaciji evropskih energetske izvora snabdevanja, ruski uticaj i uloga se smanjivala i u ovom domenu. Energetska zavisnost se sve više shvatala kao izvor nestabilnosti, jer geopolitičke napetosti mogu uticati na snabdevanje energentima. Projekti poput „Severnog toka 2“ su bili posebno politički kontroverzni, jer su se u Evropi videli kao način na koji Rusija koristi energente za ostvarivanje političkog uticaja i „prisile“, dok su neki evropski lideri bili zabrinuti da će se njima povećati zavisnost od Rusije, ali i osujetiti naponi ostvareni nakon Hladnog rata ka odgurnjivanju Rusije van svojih zapadnih granica.

Sa druge strane, sa zahlađenjem odnosa Evropske unije i evropskih saveznika sa SAD, usled političkih i strateških promena nove američke administracije Donalda Trampa, i stabilnosti na Istočnim granicama, Rusija je nezaobilazni akter u uspostavljanju mira u Evropi.

Zaključak

Uloga Rusije u evropskoj bezbednosti ostaje kompleksna i višeslojna. Od svog strateškog položaja, vojne moći i ekonomske zavisnosti, do političkih i diplomatskih ambicija, Rusija ima značajan uticaj na stabilnost Evrope. Iako su odnosi s NATO-om i Evropskom unijom često napeti, Rusija se ne može zanemariti kao ključni faktor u oblikovanju buduće evropske bezbednosti. Saradnja, dijalog i diplomatski naponi biće ključni za održavanje mira i sigurnosti na evropskom kontinentu, ali napetosti između Rusije i zapadnih saveznika sigurno će oblikovati evropsku političku i bezbednosnu dinamiku i u budućnosti.

ОПРАВДАНОСТ И ЛЕГИТИМНОСТ „ХУМАНИТАРНИХ ИНТЕРВЕНЦИЈА“

Урош КЕЛЕЧЕВИЋ¹

Хуманитарне интервенције у међународним односима представљају велику контроверзу и изазивају бројне дебате у научним круговима. Не постоји универзална дефиниција хуманитарних интервенција већ је актери који учествују у њима и неми или гласни посматрачи, тумаче у зависности од сопствених интереса и потреба у датом тренутку. Ипак до сада спроведене хуманитарне интервенције, могу нам дати одређени оквир. На основу поменутог, хуманитарне интервенције можемо дефинисати као употребу најчешће војне силе или других облика међународне акције, од стране једне или више држава или међународних организација у циљу заштите цивилног становништва од тешког кршења људских права попут злочина геноцида, етничког чишћења и масовних злочина на одређеној територији.

Постоји велики број хуманитарних интервенција, попут оних у Сомалији 1993, Руанди 1994, Босни и Херцеговини 1995, Савезној Републици Југославији 1999, Либији 2011. и Сирији 2014. г. Све оне постављају питање оправданости и легитимности, посебно када су спроведене без одобрења Савета безбедности УН или упркос противљењу дела међународне заједнице. Поред тога, потребно је анализирати њихову успешност или неуспешност, као и стање које је наступило након окончања интервенција. Неки од кључних аспеката укључују дугорочне последице по друштва, али и политичке интересе који су често стајали иза одлуке о интервенцији. Но, ја ћу своју даљу анализу усмерити ка упоређивању бомбардовања СРЈ од стране НАТО-а марта 1999. г. и сукоба у Украјини започетог фебруара 2022. г. који у тренутку писања овог рада и даље траје.

Историја сукоба Срба и Албанаца на Косову и Метохији (КиМ) датира вековима уназад, али моју анализу ћу фокусирати на последњих неколико деценија. Током распада СФРЈ 1991. године и бујања национализма, косовски Албанци су увидели прилику да остваре свој дугогодишњи сан о независности. Коначна ескалација је започела 1998. године нападима на цивилно становништво (првенствено Србе) и безбедносне снаге од стране такозване Ослободилачке војске Косова (ОВК), чији је циљ био самосталност КиМ.

Што се тиче сукоба Руса и Украјинаца, он је новијег датума, мада његови корени се могу пронаћи и раније. Кључан тренутак је 1954. година, када је Никита Хрушчов пренео Кримску област из састава Русије у састав Украјине. Након распада СССР-а 1991. године, Украјина се постепено окретала евроатлантским интеграцијама, што је кулминирало протестима познатим као Евромајдан 2013–2014. године, након којих је уследила анексија Крима од стране Русије. Проглашење независности других региона у Источној Украјини са већинским руским становништвом и страх да оно може бити протерано наведени су као једни од разлога предузимања руске „специјалне војне операције“ 24. фебруара 2022. године. Тиме се тежило даванје „хуманитарног“ аспекта предузимању војне интервенције.

---

¹ Студент треће године основних академских студија на Факултету политичких наука Универзитета у Београду

Уколико упоредимо поменуте сукобе можемо приметити да имају много сличности. Наиме, у оба конфликта сукобљене стране нису биле равноправне, односно најмоћније државе и савези света су напале далеко слабије државе, без одлуке Савета безбедности УН. Иако је Украјина у краткорочном почетном периоду могла да пружи одрђени ниво отпора, примећујемо да тај отпор како сукоб одмиче све више јењава и слаби. СР Југославија је била нападнута од стране највећег војног савеза у досадашњој историји света, али су свакако највећег удела у тој интервенцији имале САД. Када говоримо о сличностима можемо и навести случај Рачак на КиМ када су наводно убијени цивили, уједно и представљајући повод за потоњу интервенцију поред пропалих преговора у Рамбујеу. Пандан овом догађају се може уочити у раним фазама рата када је покушано слично исценирање масакра над цивилима у граду Буча. Док бих се у случају преговора позвао на ранију изјаву бивше канцеларке Немачке Ангеле Меркел, која је изјавила да су споразуми Минск 1 и Минск 2 који су требали да служе за обуставу непријатељстава у Украјни заправо служили као „куповина времена” за наоружавање Украјне и даљи наставак рата. Дакле у оба случаја можемо видети сличне шаблоне који су коришћени за придобијање подршке остатка међународне заједнице. Највећа разлика је свакако у трајању сукоба, али је кључна она која се тиче подршке трећих страна слабијој страни у сукобу, а превнствено услед владајућих интереса и наратива који се тичу саме интервенције. У случају Украјине напад се Русије се кроз западни наротив профилише као „агресија“ због чега је обавеза осталих држава да јој пруже сву могућу политичку и војну помоћ, док се у случају Југославије она представљала као „злочиначка“ а војна интервенција на њу легитимна ако не легална због чега она није имала значајну војну помоћ трећих земаља и била је под значајним санкцијама. Такође, неупоредива је улога САД односно Русије у овим сукобима – док САД данас у значајној мери помозу војно Украјину доприносећи тиме продужетку конфликта, Русија је 1999. године била кључни актер притиска на тадашње југословенско руководство да што пре оконча сукоб и потпише мировни споразум.

Мишљења сам да је разлог и једне и друге интервенције био превасходно стратешки, а не хуманитарни. КиМ се налази на стратешки важном положају у срцу Балкана, одакле је могуће контролисати најзначајније саобраћајнице региона. Овај геостратешки положај чини га потенцијалном базом за извођење интервенција како у источној Европи, тако и на Блиском истоку. Додатну важност даје близина луке Драч у Албанији, која је постала стратешки важна за алијансу након уласка Албаније у НАТО 2009. г. Лука је повезана са базом Бонстил на Косову путем аутопута, што потврђује тезу о великом стратешком значају овог региона за НАТО. Поред свега наведеног, КиМ обилују рудним богатствима и енергетским потенцијалом руда, поготово на северу у руднику Трепча и процењују се на 500 милијарди долара што свакако није занемарљиво.

Украјна је значајна за НАТО, односно за САД, али и Русију, због своје географије која је претежно сачињена од равничарских предела, стога од давнина представља „меки трбух Русије”, јер не поседује природне фортификације које би служиле за одбрану сем реке Дњепар и још пар већих река. С друге стране, Русији су исток и приобални део Украјне значајни из тројакних разлога. Првенствено због претежно руског становништва које живи у поменутим деловима, потом и стратешки и економски, због копнене конекције са Кримом и лука попут Севастопоља и Мариупоља које се у зимским месецима не леде те су погодне за потенцијалне акције и седиште руске Црноморске флоте. Економски је значајан и регион Домбаса због великих рудних богатстава и поред свега, због земљишта које је изузетно плодно, те се Украјна често назива и „житницом Европе”.

Оба сукоба се могу сматрати грубим кршењем међународног права. У случају КиМ постојале су унутрашње нетрпељивости које су претходиле НАТО бомбардовању или хуманитарној интервенцији како на њу гледају НАТО чланице. У случају Украјине су такође постојале унутрашње нетрпељивости које су претходиле овом рату или специјалној војној операцији како Руси гледају на овај конфликт. Коршћењем оваквих фраза светски играчи покушавају да оправдају своје нелегитимне потезе пред међународном заједницом који су повучени не зарад смиривања већ постојећих тензија, него због остваривања властитих интереса. Бомбардовањем СР Југославије направљен је правни преседан будући да није постојао мандат Савета безбедности УН-а и јер би, да се ово питање нашло на дневном реду СБ, Русија и Кина вероватно ставиле вето. Такође Немачка је први пут учествовала у неким војним операцијама после 1945. г. управо на КиМ. Русија је користила исте аргументе када је напала Украјну, што можемо видети из говора председника Путина и осталих руских званичника на самом почетку рата али и каснијег позивања на случај везан за КиМ.

Ни у једном од ова два сукоба не можемо говорити о оправданости нити легитимности изведених акција, већ пре о реалистичком становишту да су се слабије државе нашле на путу остваривања интереса оних јачих. Последице су разорена инфраструктура, уништена економија и смањен потенцијал опоравка и развоја ових друштава. Највећи терет је поднело цивилно становништво, а не носиоци власти (у случају СРЈ, Милошевић, у случају Украјне, Зеленски) чије су политике допринеле овим интервенцијама, поред већ горе поменутих интереса светских сила. Свој рад бих завршио реченицом славног новинара Мирослава Лазанског: „Данас се на међународно право позивају само слабе и нејаке државе, великима и јакима оно није потребно јер поседују средство силе.”